

ВІДГУК

**офіційного опонента Цехмістера Ярослава Володимировича
на дисертаційне дослідження Драчук Мар'яни Іванівни
«Інформаційні технології в системі професійної підготовки
майбутніх фармацевтів», представлене
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Фармацевтична галузь є однією з найбільш мобільних у світовій і вітчизняній економіці, адже зміни у виробництві лікарських засобів, протоколах лікування пацієнтів відбуваються постійно у зв'язку з розвитком технологій і методів лікування. Підготовка фахівців у медичних закладах освіти в сучасних умовах характеризується широким використанням нових наукоємнісних технологій. Упровадження сучасних методик діагностики захворювань, використання досягнень молекулярної біології, комплексних лікувальних і реабілітаційних фармакологічних технологій вимагає поєднання класичних форм викладання з новими підходами до навчання фахівців у галузі охорони здоров'я. Саме тому поширення практики застосування інформаційних технологій у системі професійної підготовки майбутніх фармацевтів є важливим завданням сучасної професійної освіти. З огляду на вище наведене, тема дисертації Драчук Мар'яни Іванівни є своєчасною та актуальною, що підсилюється низкою, визначених автором суперечностей між: рівнем наявної і необхідної інформаційної культури випускників; наявною системою підготовки фахівців до інформаційної діяльності та потребами застосування інноваційних технологій у професійній діяльності; сучасними вимогами суспільства й держави до представників фармацевтичної галузі, здатних виконувати професійні функції на високому рівні, та недостатнім рівнем їхньої професійної культури відповідно до сучасних світових тенденцій; потребою в наближенні системи фармацевтичної освіти до світових стандартів на основі принципів гуманітаризації освіти та нерозробленістю відповідних засад підготовки майбутніх фармацевтів.

Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної теми

«Застосування математичних методів для дослідження фізико-хімічних процесів в біотехнічних системах» (№ 0117U001078) Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та теми «Теоретичні та методичні основи впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховному процесі» (№0100U005521) Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Тема дисертації затверджена вченою радою Інституту педагогіки і психології АПН України (нині Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) (протокол № 7 від 24 квітня 2003 р.) й узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 5 від 27 травня 2003 р.).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації. Науковий апарат дослідження відповідає вимогам до кандидатських робіт і спрямований на розв'язання поставлених завдань. Авторка чітко визначила мету, об'єкт, предмет, гіпотезу та завдання дослідження, що стало основою наукового пошуку й вплинуло на його результати. Структура дисертаційної роботи має чітку логічну побудову та складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації 268 сторінок. Список використаних джерел містить 220 найменувань, з них 17 іноземними мовами.

Наукові факти, одержані здобувачем. Автором вперше: науково обґрунтовано педагогічні умови формування професійної інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів (культурологічний підхід до використання інформаційних технологій у професійній освіті майбутніх фармацевтів; взаємодія з роботодавцями та професійна мобільність майбутніх фармацевтів; врахування чинників зовнішнього та внутрішнього середовища); розроблено й обґрунтовано модель формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, що враховує специфіку майбутньої професійної діяльності, передбачає професійну спрямованість інформатичних дисциплін; обґрунтовано структурні компоненти моделі: чинники (зовнішні та

внутрішні), педагогічні умови, компоненти, критерії, показники та рівні сформованості інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів; уточнено: визначення понять «професійна підготовка майбутніх фармацевтів», «компетентність», «інформаційна компетентність», «інформаційна культура» та запропоновано термін «інформаційно-культурологічна компетентність майбутніх фармацевтів»; набули подальшого розвитку: теоретичні положення компетентнісного, інформаційного та культурологічного підходів до професійної підготовки та інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі.

Теоретична основа дослідження проблеми використання інформаційних технологій в системі професійної підготовки майбутніх фармацевтів ґрунтується на концептуальних наукових положеннях теорії і методики професійної освіти, зокрема: неперервної професійної освіти, професійно спрямованого навчання, інформатизації освіти, концепції формування змісту предметів професійно-теоретичної підготовки, застосування компетентнісного підходу у вищій школі. Ознайомлення з дисертацією переконує нас у тому, що її авторка добре обізнана із сучасним станом використання інформаційних технологій в контексті підготовки майбутніх фармацевтів.

3. Оцінка змісту та завершеності дисертації. У першому розділі роботи «Теоретичні основи використання інформаційних технологій у системі підготовки майбутніх фармацевтів» на основі аналізу психологічної, педагогічної літератури та практичного досвіду роботи проаналізовано проблему професійної підготовки майбутніх фармацевтів у контексті розвитку сучасного інформаційного суспільства, з'ясовано особливості інформаційних технологій у професійній діяльності та підготовці майбутніх фармацевтів, досліджено зміст і компоненти інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів.

Під час дефінітивного та структурного аналізу дисертантка визначає нову інформаційно-технологічну функцію, яка з'являється в професійній діяльності фармацевтів в умовах інформатизації суспільства. Тому налагоджена система

збирання, передавання, збереження та оброблення інформації щодо лікарських засобів, виробів медичного призначення, правил їх зберігання, порядку придбання може забезпечити суттєвий крок у розвитку галузі охорони здоров'я та такого важливого її сектору, як фармацевтичний.

На основі аналізу понять «компетентність», «інформаційна компетентність», «професійна культура» визначено, що «інформаційно-культурологічна компетентність майбутнього фармацевта» може розглядатися як якість особистості, що включає сукупність знань, умінь і навичок виконання різних видів інформаційної діяльності та ціннісне ставлення до цієї діяльності й особистісні якості.

Також у першому розділі роботи Драчук М. І. виокремлено низку ознак інформаційної компетентності фахівця фармацевтичного профілю: володіння комп'ютером на рівні, що вимагається, відповідно до рівня професійної освіти; володіння необхідним мінімумом знань іноземних мов; наявність високого рівня комунікативної культури; наявність теоретичних уявлень і досвіду організації комунікативної інформаційної взаємодії; освоєння культури одержання, відбору, зберігання, відтворення, перетворення, способів подання, передавання й інтеграції інформації; поєднання професійних знань і комп'ютерних умінь в процесі професійної діяльності; уміння прогнозувати результати власної професійної інформаційної діяльності; формування досвіду професійної діяльності в сучасному інформаційному середовищі.

У другому розділі дисертації «Педагогічні умови та модель формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів» автором обґрунтовано культурологічний підхід як умову формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, показано взаємодію з роботодавцями та професійну мобільність як умови формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, визначено вплив чинників зовнішнього (з боку суспільства) та внутрішнього (з боку фармацевтичної галузі) середовища на формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, здійснено моделювання

процесу формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів.

Відповідно до сучасних вимог щодо інформаційної культури фахівця дисертанткою розроблена і реалізована система багаторівневої безперервної інформаційно-технологічної підготовки, де особлива увага приділяється питанням безперервності, наступності та достатності інформатизації навчального процесу, інтеграції спеціальних і інформаційних дисциплін, формуванню професійно-орієнтованого інформаційного середовища й єдиного інформаційного простору.

Процес взаємодії закладу вищої освіти та роботодавців авторка розглядає як якісно нову, самостійну педагогічну систему, що виникає на стику двох систем: виробничої (підприємство-замовник) та освітньої (заклад вищої освіти), які доцільно розглядати як дві складні динамічні системи, поєднані зв'язками взаємодій. Вона наголошує, що залежно від соціальних умов суттєвими стають ті чи інші зв'язки, які формують структуру взаємодій, характерну для даного історичного етапу, на якому знаходиться суспільство. За такого підходу повністю використовується досвід попередніх етапів і наявні об'єктивні передумови для трансформації взаємодій, наприклад, в умовах ринку. Це дає можливість ЗВО прогнозувати образ-результат діяльності молодого фахівця вже з перших етапів навчання. Системність передбачає єдність дій усіх структурних підрозділів і компонентів, що сприяє оптимальному розвитку, професійній підготовці та професійній діяльності студентів.

Проблеми формування професійної мобільності розглядаються М. І. Драчук з позицій компетентнісного підходу: в основу формування професійної мобільності майбутніх фахівців має бути покладена інформаційно-культурологічна компетентність майбутнього фармацевта, що має широкий радіус дії і дозволяє виходити за межі однієї групи професій, професійно і психологічно готувати фахівця до освоєння нових професій, забезпечує готовність до інновацій у професійній діяльності.

Важливими і необхідними складовими професійної мобільності, на думку дисертантки, є ключові та професійні компетентності й особистісні якості, що в

сукупності забезпечують внутрішню професійну мобільність, обумовлюють розвиток і особистісно-професійну самореалізацію в сучасному світі, що динамічно розвивається.

Поряд із загальними завданнями розв'язання першочергових проблем фармацевтичної галузі, що пов'язані з особистістю, зокрема, і суспільством в цілому перед закладами вищої освіти, що готують фармацевтів, постають специфічні питання валідації сформованих компетентностей випускників. Важливу роль при цьому відіграє взаємодія зовнішніх та внутрішніх чинників.

До зовнішніх чинників дисертантка відносить: стрімкий розвиток фармацевтичної науки і технологій; зміни в структурі та організації фармацевтичної галузі; надзвичайно швидкий розвиток інформаційних технологій і технологій виробництва; зростання грамотності суспільства в питаннях здоров'я та лікування захворювань, що підвищує вимоги до підготовки фармацевта та системи фармацевтичного забезпечення в цілому; нові проблеми етичного та деонтологічного характеру у взаємодії фармацевта та споживача.

Серед внутрішніх чинників, на думку М. І Драчук, найбільш актуальними є: нові аспекти мотивації навчання та професійної фармацевтичної діяльності; оновлення змісту професії фармацевта; поєднання потреб особистості та професійної самореалізації.

Визначені чинники зумовлюють пошук більш досконалих концепцій у підготовці фармацевтичних кадрів, зокрема фармацевтів у закладах вищої освіти.

Дослідницею створена й апробована модель формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, яка має достатньо окреслені ознаки наукової новизни і враховує низку системних факторів, що модифікують її зовнішній вид: аналіз ринку праці (запити роботодавців), вимоги до кваліфікації (на нормативному рівні), прогноз на майбутнє (зона найближчого розвитку кваліфікації), можливості освітньої установи (наявність необхідної технічної бази і педагогічних кадрів), фактори зовнішнього середовища (економічні, соціальні, політичні, культурні, технологічні). Розроблена модель

складається з п'яти конструктивних блоків: цільового, методологічного, технологічного, оцінного та результативного.

Нам імпонув авторська методика реалізації педагогічних умов і моделі формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, що передбачає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процес підготовки майбутніх фармацевтів.

Логічне завершення дослідження отримало в третьому розділі роботи «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів». Експериментальне дослідження проводилося для визначення динаміки рівнів сформованості інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів. Під час дослідження рівня сформованості інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів дисертанткою було досліджено мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти інформаційно-культурологічної компетентності підготовки майбутніх фармацевтів та запропоновано критерії сформованості цих компонентів. Узагальнені результати перевірки за трьома критеріями та визначення їх динаміки у контрольних і експериментальних групах дали змогу зробити висновок про ефективність і позитивний вплив запропонованих педагогічних умов формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів.

Достовірність отриманих результатів підтверджувалася за критерієм Пірсона χ^2 . Результати формувального експерименту дали змогу зафіксувати позитивну динаміку рівня професійної компетентності, що свідчить про ефективність моделі та позитивний вплив запропонованих педагогічних умов формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів.

4. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Результати дослідження М. І. Драчук мають науково-практичне значення і можуть використовуватися в системі професійної освіти майбутніх фахівців фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Значення одержаних результатів для педагогічної науки та практики визначається насамперед тим, що наукові здобутки М. І. Драчук складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень з питань підвищення ефективності фахової підготовки фармацевтичних кадрів.

Результати педагогічного експерименту, впровадження запропонованих дисертанткою методик в освітній процес закладів вищої освіти України: Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (довідка № 01-15/824 від 06 грудня 2018 р.), Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (довідка № 03/2223 від 19 листопада 2018 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 60 від 28 листопада 2018 р.), Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» (довідка № 01-23/655 від 19 грудня 2018 р.) дають підстави стверджувати, що завдання наукового пошуку вирішені, а мета дослідження досягнута.

6. Практична цінність проведеного дослідження полягає в розробленні та вдосконаленні методичного інструментарію формування професійної інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтичних фахівців; підготовці методичного супроводу реалізації педагогічних умов формування професійної інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів; розробленні та впровадженні методичного забезпечення підготовки фармацевтів і вибіркового спецкурсу «Інформаційно-культурологічна компетентність майбутніх фармацевтів» як додаткового до базового курсу «Інформаційні технології в галузі»; розробці діагностичної методики визначення рівнів сформованості інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів; в підготовці методичних рекомендацій щодо використання інформаційних технологій у підготовці фармацевтів.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту. Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове та практичне значення одержаних результатів, наведемо наступні побажання та зауваження, що виникли в процесі її аналізу:

1. Відзначаючи ґрунтовне опрацювання теоретичних джерел, варто було б більш детально висвітлити зарубіжний досвід щодо сучасного стану професійної підготовки фармацевтів, зокрема у країнах Європейського Союзу.
2. З огляду на те, що у дослідженні автор аналізує вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів, вважаємо, що дослідження би виграло, якби дані чинники були розглянуті у контексті сучасних тенденцій реформування фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я в нашій державі, зокрема з позиції запровадження Національного переліку основних лікарських засобів, а також запровадження програм реімбурсації лікарських засобів.
3. На наш погляд, робота сприймалася б більш цілісно, якби автором було чітко розмежовано поняття «провізор» та «фармацевт», зокрема щодо кваліфікаційних вимог та посадових обов'язків даних фахівців, їх взаємодії за посадами, а також ролей у забезпеченні функціонування та розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я в Україні та закордоном, зокрема із застосуванням інформаційних технологій.
4. У дисертації та авторефераті наявні мовні огріхи та стилістичні некоректності.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та побажання не знижують загальної позитивної оцінки рецензованої дисертації, яка є концептуальною, цілісною та завершеною працею, що робить вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

8. Повнота викладання результатів в опублікованих працях. Основні положення дисертації Драчук М. І. повністю висвітлені у 38 наукових і науково-методичних працях, у тому числі 10 статтях у провідних наукових фахових виданнях та закордонних періодичних виданнях, що індексуються наукометричними базами, 2 методичних рекомендаціях.

9. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.
Структурна побудова, зміст, результати роботи, висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і відображають основні положення дисертації.

10. Загальний висновок. Дисертація Драчук Мар'яни Іванівни «Інформаційні технології в системі професійної підготовки майбутніх фармацевтів» за своїм теоретичним рівнем, науковою новизною та практичною значущістю відповідає пп. 9, 11, 12 «Порядку присвоєння наукових ступенів та присвоєння звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Драчук Мар'яна Іванівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

**Директор Українського медичного ліцею
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця
член-кореспондент НАПН України,
д.пед.н., професор**

Я. В. Цехмістер